

# Revolutionen fortsætter.

Af Semi Kleit. Interview.

**Weekendavisen nr. 10, 6. marts 2026. (Kultur, side 5).**

I næsten et halvt århundrede har ayatollahstyret domineret Iran og samlet den afgørende magt omkring landets øverste leder. Nu er den iranske diktator død. Det samme er store dele af den øverste magtelite i Teheran. Spørgsmålet er: Er dette begyndelsen på enden for Den Islamiske Republik, eller bliver det blot en anledning for regimet til at demonstrere sin modstands- og overlevelsesevne?

**”Den revolution, størstedelen af den iranske befolkning hungre efter, handler ikke om storerevolutionære armbevægelser eller kapitalismekritik, men om at få det, man også har i Vesten.”**

EBRAHIM AFSAH, Lektor

## BLÅBOG

Ebrahim Afsah, født 1972. Lektor i folkeret på KU. Tidligere professor i islamisk ret på Universität Wien. Som forsker har han blandt andet beskæftiget sig med sharialovgivning og dens samspil med og indflydelse på retssystemer i Vesten.

Ebrahim Afsah er lektor i folkeret på Københavns Universitet og tidligere professor i islamisk ret på universitetet i Wien. Han er også tyskfødt med iranske rødder og besidder et indgående kendskab til den iranske idehistorie. Tror han, at prætestyret kan overleve tabet af sin ypperstepræst?

*»Iran er som en humlebi. Den er så tung og klodset, at man tænker, at den ikke burde være i stand til at flyve. Men den flyver jo, ganske vist uelegant, og hvorfor? Fordi den er i besiddelse af ren råstyrke,«* siger Afsah.

Det er vigtigt at forstå, understreger han, at islamisme er et moderne fænomen, og at den i høj grad er tilpasningsdygtig over for forskellige nationale kontekster. Det er Iran et godt eksempel på.

Han peger i den forbindelse på den iranske forfatning, der bedst kan betegnes som et ideologisk kludetæppe. Her findes spor af fransk republikanisme, der afspejles i indretningen af statsadministrationen. Her findes også retoriske aflejringer fra nationalismen, som i Iran er en ukontroversiel størrelse, og som

trækker tråde til den tyrkiske landsfader, Atatürk, og den afsatte shah, Mohammad Reza Pahlavi. Og så kan store dele af forfatningen læses som programerklæring om social retfærdighed og velfærd. Den iranske økonomi har til formål at »udrydde fattigdom« og »opfylde menneskers grundlæggende behov«, som det hedder. Forfatningen forpligter tilmed staten på at sikre arbejdsmuligheder for alle og på at hjælpe personer uden kapital til arbejde gennem kooperativer eller rentefrie lån.

*»Det afspejler den stærke antiimperialistiske og kapitalismekritiske bølge i 1970erne, som den iranske revolution udspringer af. Det er dna'et i revolutionen og forklaringen på den forbrødring, der har eksisteret i årtier mellem præstestyret og de venstreorienterede, anti-amerikanske stater i Latinamerika,«* bemærker Afsah.

Samtidig er en af hovedhjørnestenene i Den Islamiske Republiks forfatning ideen om *velayat-e faqih*, der på dansk kan oversættes til *»juristens formynderskab«*. Det er en doktrin, der blev udviklet af ayatollah Khomeini i 1970erne. Med doktrinen ønskede Khomeini at afskaffe monarkiet og enhver anden styreform til fordel for et styre under ledelse af *enfaqih*, den islamiske betegnelse for en retslærd.

For Khomeini var en adskillelse af stat og religion udelukket. Profeten Muhammad havde selv etableret en islamisk regering og sikret dens videreførelse ved at udnævne en efterfølger. Guds lov er ikke bare til for at blive studeret. Den skal praktiseres og håndhæves, og derfor må islam også omfatte en styreform, der kan værne om Guds lov. En islamisk stat måtte derfor have en øverste leder, der kunne bestemme over og føre tilsyn med statsapparatet. For at kvalificere sig til stillingen som øverste leder skulle man være i besiddelse af en fuldkommen viden om den religiøse lov og en fuldkommen retfærdighed i dens udøvelse. Måske knap så overraskende faldt valget på ham selv.

Det bemærkelsesværdige i denne sammenhæng er, at forestillingen om statslederen hægtes op på religiøse kvalifikationer og ikke på de institutionelle størrelser, der i en moderne kontekst ellers udgør begrebet "staten".

*»Iran er med andre ord bygget på diametrale modsætninger. Det er grundlæggende usammenhængende. Det er et land, der ikke burde være funktionsdygtigt - og til en vis grad har det jo også kun fungeret på overfladen,«* siger Afsah.

- Men det har trods alt eksisteret i snart fem årtier. Hvordan forklarer du det?

*»Det er sådan cirka her, religion kommer ind i billedet. Man kan betragte islam som limen, der binder det hele sammen.«*

AFSAH ANSLÅR, at rundt regnet en femtedel af den iranske befolkning kan betegnes som ekstremt loyale tilhængere af præstestyrets shiamuslimske etos.

*»Det drejer sig selvfølgelig om mennesker, der har den religiøse overbevisning og fromhed, der skal til for at kunne spejle sig i den islamiske revolutions ideer. Men det drejer sig også i væsentlig grad om mennesker, som staten har formået at løfte ud af fattigdom og skænket fremtidsudsigter - omend i begrænset omfang.«*

Så det er en loyalitet, der bunder i taknemmelighed?

*»Det er jo religiøse mennesker, der både tror på og gerne vil forsvare det, præstestyret står for. Men det er også transaktionelt.«*

Hvordan det?

*»Hvis du har en familie med 12 børn og har mulighed for at give to børn til staten, der så ender med at blive martyrer, så kan det med den sociale status som forælder til martyrer og den statslige kompensation godt være en god investering. Det kan lyde kynisk, men sådan er der faktisk en del blandt regimets tilhængere, der tænker.«*

Men det er først og fremmest den sociale status, det handler om, påpeger Afsah og fremhæver som eksempel *Basij*, den iranske revolutionsgardes paramilitære gren. Skal man give demonstranterne en lektie, er det

*basijier*, man sender på gaden.

*Basij*, der er berygtet for sin brutalitet, består formentlig af mere end 20 millioner iranere, allesammen frivillige og ulønnede. Man opererer med, hvad Afsah kalder en »klassisk fascistisk incitamentsstruktur«.

*»Man giver dem muligheden for at slå ned på dem, der i resten af verden ville være en overlegen. Du får lov til at føle dig mægtig, at tæske løs på dem, der ser bedre ud, end du selvgør, har flere penge mellem hænderne og formentlig også et bedre sexliv. Det er en god pakke, de får.«*

Ifølge Afsah har Den Islamiske Republik været umådelig dygtig til at opdyrke brutaliteten i den jævne borger på bunden af samfundet. Man har fået dem ind i en slags blodspagt med staten, der sikrer evig loyalitet.

*»Den slags mennesker er meget bevidste om, at de ender som tabere i enhver fremtid, der ikke er i en islamisk republik. De er udmærket klar over, at der på den anden side venter et efterspil, der ikke er godt for dem.«* Regimets håndlangere har derfor også haft en personlig aktie i over årene at bidrage til udryddelsen af regimekritikere, hvad der ifølge Afsah gør det ualmindelig svært i øjeblikket at få øje på et regeringsdueligt og demokratisk alternativ i Iran.

DET ER I SIG SELV en nedslående erkendelse, og i det hele taget er der ikke megen optimisme at spore hos Afsah, der frygter konsekvenserne af et magttomrum i Iran. For Afsah er islamismen nemlig ikke kun et iransk fænomen. Dens ideer lever også videre i Vesten.

*»Det mest deprimerende for mig er sådan set at bo i Danmark og være omgivet af unge **tørklædebærende** piger, der markedsfører deres hijab som symbol på frigørelse.«*

Hvad har tørklæder med sagen at gøre?

*»De er et udtryk for en kulturkrig, som det liberale demokrati er i færd med at tabe.«*

Fordi nogle muslimske kvinder bærer tørklæde?

*»Fordi vi ikke evner at kritisere argumentet om tørklædet som frigørende for kvinder. Min formodning er, at mange af os måske endda lader os spise af med det. Det er vel i sidste ende kvindens eget valg.«*

Hijabben er emblematiske for noget meget større. Navnlig en antivestlig grundholdning, som iranerne ifølge Afsah har haft stort held med at eksportere til Vesten. For det kritiske spørgsmål, han opfordrer til at stille, er, hvad det egentlig er, kvinden frigør sig fra?

Her peger han på det persiske begreb *gharbzadegi*, der kan oversættes til »vestforgiftning«. Begrebet dækker over en tilstand, hvor et samfund ukritisk efterligner vestlige værdier, livsstil og kultur og dermed mister sin egen kulturelle identitet.

I 1960'erne kom den iranske forfatter Jalal Al-e-Ahmad så med sit bud på den ene ting, der endnu ikke var korrumpet af Vesten, og som kunne være grobund for en tilbagevenden til et autentisk iransk samfund: **den shiitiske islam**.

Al-e-Ahmad står fadder til en intellektuel tradition, der har inspireret præstestyrets ideologer - heriblandt den nu afdøde Khamenei - i deres syn på islamiseringen af samfundet som frigørende fra den vestlige kulturs altoverskyggende indflydelse, ikke mindst på kvinde- og familielivet. En autentisk og frigjort muslimsk kvinde kan således blive kulturkriger, en revolutionær, idet hun bevæger sig ud i offentligheden iklædt det traditionelle islamiske hovedslør.

I en tid, hvor identitetspolitik og kulturkrige vinder frem, spiller tørklædet en afgørende rolle. Det er en helt konkret stillingtagen og en måde at synliggøre, at man fravælger den sekularisme, som de europæiske samfund bygger på, mener Afsah.

*»Det er ilde hørt, men **det er mere end bare et påklædningsvalg**. Den islamiske revolution bygger på at underkende den vestlige samfundsmodel. Tørklædet er som symbol med til at holde den islamiske revolutions idealer i live.«*

Ligesom i den iranske revolution er tørklædevalget i tillæg til fromhed også udtryk for en antivestlig impuls, han ser vinde frem. En impuls, der også kan forklare den hjemlige venstrefløjs manglende solidaritet med den iranske kvindekamp.

Han henviser til Habermas' ide om nachholende Revolution, der er en type revolution, hvor et samfund ikke skaber en helt ny form for samfund, men i stedet forsøger at indhente eller realisere moderne demokratiske og markedsøkonomiske institutioner, som det tidligere gik glip af.

*»Den revolution, størstedelen af den iranske befolkning hungre efter, er netop sådan en revolution. Det handler ikke om store revolutionære armbevægelser eller kapitalismekritik, men om at få det, man også har i Vesten. Derfor er den iranske frihedskamp grundlæggende*

*uinteressant for den progressive venstrefløj. Det er nemmere mere eller mindre direkte at støtte Hamas.»*

Hvorfor det?

*»Fordi der i den palæstinensiske kamp og i Hamas specifikt er en modstand mod det vestlige og imperialistiske. Det er, for nu at sætte det lidt mere på spidsen, en mere spændende og eksotisk kamp for venstrefløjen.»*

Han tilføjer:

*»Man kan beskrive iranernes frihedstrang som en slags Da Harry mødte Sally-øjeblik. Iranerne siger dybest set: "I'll have what she's having." Ja, de vil have orgasmen, gå i cowboybukser, have stemmeret og seks ugers ferie. De vil leve deres liv, som vi lever vores i Danmark. Hvorfor skal det være så svært for venstrefløjen at unde dem det? «*